

СЕКЦІЯ 3. ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА ВИХОВАННЯ

УДК 37.016:821.161.2+37.091.33:398]:316.613
DOI <https://doi.org/10.32999/ksu2413-1865/2024-105-6>

ФОЛЬКЛОР ЯК ЗАСІБ РЕАЛІЗАЦІЇ КУЛЬТУРОЛОГІЧНОГО АСПЕКТУ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Воробець Олександр Русланович,
аспірант факультету педагогіки

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника

oleksandrvorobec36@gmail.com
orcid.org/0000-0002-9289-2637

Дана стаття розглядає значення та ефективність використання фольклору для підвищення культурної компетенції учнів та поліпшення результативності навчання української мови. Автор аналізує можливості використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій для інтеграції фольклору в навчальний процес. Мета даного дослідження полягає у визначенні значення та ефективності використання фольклору для підвищення культурної компетенції учнів та поліпшення результативності навчання української мови.

Методи дослідження, використані у даній роботі, включають аналіз літературних джерел, емпіричні дослідження та огляд змісту уроків української мови з використанням фольклорних матеріалів. Аналіз літературних джерел дав змогу зібрати теоретичні відомості про роль фольклору в навчальному процесі та методи його використання. Огляд змісту уроків української мови допоміг з'ясувати, які конкретні елементи фольклору можуть бути використані для підвищення ефективності навчання.

Результати дослідження підтвердили, що використання фольклору на уроках української мови сприяє поглибленню розуміння культурних цінностей, традицій та ідентичності українського народу. Фольклор допомагає учням розвивати мовленнєві навички, розширювати словниковий запас та вивчати мовні структури. Отримані результати свідчать про необхідність подальшого розвитку та вдосконалення педагогічних підходів до використання фольклору на уроках української мови для підвищення якості навчання та формування культурно-мовної компетенції учнів.

Дослідження також указує на потребу в розробленні й упровадженні педагогічних підходів та методик, що базуються на використанні фольклору на уроках української мови. Дослідження відкриває широкі перспективи для подальших наукових розвідок у цьому напрямі, включаючи ефективність різних методик та педагогічних підходів. Отже, висновки дослідження підкреслюють важливість та ефективність використання фольклору на уроках української мови, а також необхідність подальшого розроблення та вдосконалення педагогічних підходів у цьому напрямі.

Ключові слова: фольклорна спадщина, українська мова, культурна компетенція, навчання через фольклор, педагогічні підходи, народні традиції.

FOLKLORE AS A MEANS OF IMPLEMENTING THE CULTURAL ASPECT IN UKRAINIAN LANGUAGE LESSONS

Vorobets Oleksandr Ruslanovych,
Postgraduate Student at the Department of Pedagogy
Ivano-Frankivsk Vasyl Stefanyk Precarpathian National University
oleksandrvorobec36@gmail.com
orcid.org/0000-0002-9289-2637

This article examines the significance and effectiveness of using folklore to enhance students' cultural competence and improve the effectiveness of teaching Ukrainian language. The author analyzes the possibilities of integrating folklore into the educational process using modern information and communication technologies. The aim of this research is to determine the importance and effectiveness of using folklore to enhance students' cultural competence and improve the effectiveness of teaching Ukrainian language.

The research methods employed in this work include analysis of literary sources, empirical studies, and review of the content of Ukrainian language lessons using folklore materials. Analysis of literary sources allowed gathering theoretical information about the role of folklore in the educational process and methods

of its use. Review of the content of Ukrainian language lessons helped identify specific folklore elements that can be used to enhance teaching effectiveness.

The research findings confirm that using folklore in Ukrainian language lessons contributes to a deeper understanding of cultural values, traditions, and identity of the Ukrainian people. Folklore helps students develop language skills, expand vocabulary, and study language structures. The results indicate the necessity for further development and improvement of pedagogical approaches to using folklore in Ukrainian language lessons to enhance the quality of education and foster cultural and linguistic competence in students.

The study also points out the need for the development and implementation of pedagogical approaches and methods based on the use of folklore in Ukrainian language lessons. The research opens up broad prospects for further scientific research in this direction, including the effectiveness of various methods and pedagogical approaches. Thus, the conclusions of the study emphasize the importance and effectiveness of using folklore in Ukrainian language lessons, as well as the need for further development and improvement of pedagogical approaches in this direction.

Key words: *folklore heritage, Ukrainian language, cultural competence, teaching through folklore, pedagogical approaches, folk traditions.*

Вступ. Фольклор давно визнано невід'ємною частиною культурної спадщини, що слугує сховищем традицій, вірувань і цінностей, які передаються з покоління в покоління. В освіті, особливо у викладанні іноземних мов, використання фольклору є інноваційним підходом, що являє собою перспективний напрям розвитку культурного взаєморозуміння. Це дослідження присвячене вивченню ролі фольклору як засобу впровадження культурних аспектів у викладання української мови, його новизні та актуальності в сучасній освітній практиці.

Значимість дослідження полягає у вивченні інноваційних педагогічних стратегій, що використовують багату культурну спадщину, втілену у фольклорі, для збагачення навчального процесу та розвитку культурної компетенції учнів. Включення фольклору у викладання мови дає вчителям можливість не лише полегшити вивчення мови, а й поглибити загальне розуміння української культури та ідентичності.

Мета цього дослідження – визначити цінність та ефективність використання фольклору в навчанні української мови з акцентом на його вплив на культурну компетенцію учнів та результати вивчення мови. Завдяки всебічному аналізу літератури, емпіричним дослідженням та огляду змісту занять мета дослідження – дати уявлення про педагогічні методи та підходи до використання фольклору в навчанні мови.

Методологія даного дослідження включає у себе багатогранний підхід (аналіз наявної літератури, емпіричне дослідження та аналіз змісту уроків). Логічна організація матеріалу дослідження забезпечує системне вивчення теми та дає загальне уявлення про роль фольклору в навчанні української мови.

Таким чином, мета дослідження – зробити внесок у сучасну дискусію щодо інноваційних педагогічних практик, наголосивши на

важливості фольклору як інструменту культурної інтеграції та вивчення мови. Наголошуючи на новизні та актуальності цього підходу, дослідження покликане інформувати освітян і політиків щодо потенційних переваг включення фольклору в навчальні програми мовної освіти.

Теоретичне обґрунтування проблеми. Фольклор, визначений як набір традиційних звичаїв, уявлень, пісень, казок та інших витворів народної творчості, завжди відігравав значну роль у формуванні культурної ідентичності народу. У контексті сучасного освітнього процесу, особливо на уроках української мови, використання фольклору має велике значення для реалізації культурологічного аспекту. Сутність цього аспекту полягає у вивченні та розумінні культурних цінностей, традицій та історії нації через призму мови.

У Державному стандарті базової й повної середньої освіти зазначено, що метою освітньої галузі «Мова і література» є «розвиток творчої особистості, формування у неї гуманістичного світогляду, національної свідомості, високої моралі, активної громадянської позиції, мовленевої і читацької культури, комунікативної й літературної компетентностей, естетичних смаків, ціннісних орієнтацій» (Державний стандарт, 2011).

Вивчення фольклору як засобу практичної реалізації культурних аспектів вивчення української мови є особливо важливим у сучасних умовах. Фольклор (народна мудрість, знання) є важливою частиною національної культури. Фольклористика давно стала невід'ємною частиною дитячого читання, збагачує дитячу літературу і є одним із джерел залучення учнів середньої школи до витоків народної культури. Витоки українського фольклору як історичної основи художньої культури сягають углиб віків, відображаючи вічні духовні цінності народу і зберігаючи най-

кращі риси його духовності (Державний стандарт, 2011).

Науково-педагогічним підґрунтям цього досвіду є праці Г. Ковальчук, яка досліджувала етнокультурні аспекти практичного навчання української мови та літератури. О. Отич характеризує культурно-освітню парадигму як методологічне підґрунтя сучасної освіти; Л. Зеліско – особливості культурно-освітньої парадигми; В. Медведєва – тенденції культурно-освітньої парадигми з погляду зарубіжних дослідників; І. Зязюн, Н. Крилова, О. Рудницька та Н. Щуркова розглядають теоретичні засади практики культурологічних підходів у педагогіці, а Н. Гречаник уточнила роль компетентнісного підходу у формуванні культурної компетентності; О. Музальов оцінив культурологічну підготовку учнів; Г. Ковальова встановила культурні засади національної освіти в умовах глобалізації.

Видатні мовознавці Ф.І. Буслаєв, Б.Д. Грінченко, І. Огієнко, О. Потєбня, С. Русова, І.І. Срезневський і К.Д. Ушинський уважали, що принципами в процесі відродження української національної культури є: відродження освіти рідною мовою, ретельність дотримання принципу природоподібності, національна культурна спадщина, етнічне виховання й освіта на основі вивчення культурного надбання народу. У школах має вестися робота з вивчення традицій і народних промислів, розвитку декоративно-прикладного мистецтва на батьківщині. Учені вважали, що національне виховання – це система засобів, форм і методів виховної діяльності, що зумовлена реалізацією засад національного виховання і спрямована на формування гармонійної та розвиненої особистості, здатної до засвоєння світоглядних, морально-етичних, естетичних і психоетнографічних особливостей конкретного етносу як підґрунтя для визнання загальнолюдських понять.

Професор філології І. Огієнко розповів про використання в навчальному процесі матеріалів про Україну, її природні багатства, національних героїв, прогрес української нації та етнографічні особливості, таких як «Дохристиянські вірування української нації», «Навчання дітей українській мові», «Книга нашого буття на чужині» (8) та інші праці. Учений закликає прищеплювати учням любов до народної мови через усі види й жанри українських народних переказів (казки, оповідання, пісні, прислів'я, загадки, примовки, повістей тощо). З. Тіменник каже, що Іван Огієнко домагався добровільного вивчення й викладання до фольклорного матеріалу, який

відповідним чином включався до підручників (Тіменник, 1997: 153), наголошує він. Огієнко також використовував фольклорні матеріали у своїх лінгвістичних дослідженнях і пояснював фольклорними матеріалами різноманітні лексичні та граматичні мовні явища, особливо ті, що вже активно не використовуються (препозитивні синтаксичні одиниці, архаїчні форми дієслова в аористі минулого часу, частки тощо). Наприклад, складні, пов'язані з так званим «потрійним присудком» (Огієнко, 1918: 194).

Борис Грінченко вважає, що майбутнє освіти – у відродженні мережі шкіл для широких верств населення, а освітній процес будується на засадах етнічності освіти, націоналізації змісту навчального матеріалу та засвоєння духовної, культурної і мистецької спадщини України та інших етносів світу. На думку Б. Грінченка, залучення дітей до вивчення українського фольклору, декоративно-ужиткового та інших видів мистецтва сприяє формуванню високих моральних цінностей, почуття нерозривної єдності з батьківщиною та любові до неї. Насамперед концепцію народності Б. Грінченко вважав основною в народному вихованні в педагогічних теоріях видатного педагога К. Ушинського. Про значення національної культури та мови у формуванні особистості Ушинський багато чого почерпнув із праць О. Потєвного, вітчизняного вченого, філософа та лінгвіста. На основі вчення О. Потєвного про мову та світогляд Б. Грінченка розвинув свої погляди. Грінченко розвинув свої погляди на формування національного образу в освіті та образу національної дійсності.

Гаряче відстоюючи ідею національного виховання, Б. Грінченко послідовно виступав за культурний обмін між народами. Він також перекладав зразки іноземної літератури українською мовою, щоб люди могли дізнатися про життя в інших країнах. Звісно, він не писав так докладно, як про свою країну, але познайомити юних читачів із цією великою родиною необхідно: прагнення відтворити реальність життя простежується в оповіданнях, байках, казках і перекладах різних авторів, виданих Б. Грінченком (Орехова, 2021).

Кожен громадянин має незаперечне право на національну школу як засіб збереження і відтворення духовності, культури та мови нації підростаючим поколінням. В іншому разі суспільство зазнає духовної деградації та асиміляції, з огляду на виховні й педагогічні ідеї Ф.І. Буслаєва, Б. Грінченка, І. Огієнка, О. Потєбні, С. Русової, І. Срезневського, К.Д. Ушинського, незва-

жаючи на сто років, що минули, етнічна освіта, мова, ідеї етнічної гідності та формування самосвідомості не лише не втратили своєї актуальності, а й набули нового, більш вагомого значення.

Думка про те, що мова і фольклор є найважливішими елементами культурного розвитку людей, народів і націй, знаходила дедалі більше підтвердження в лінгвістиці XIX ст. Видатні мовознавці (вчителі, попередники й сучасники О. Потебні) тісно пов'язували процес розвитку мови з формуванням національної самосвідомості. І.І. Срезневський був одним із тих, хто зрозумів потенціал історизму в підході до мови та використовував порівняльно-історичні принципи у вивченні слов'янських мов. Він одним із перших використав порівняльно-історичні принципи у вивченні слов'янських мов. Срезневський використовував порівняльно-історичний принцип у своїй праці «Запорозька старовина». Його матеріал – це скарбниця запорізького фольклору, який може бути використаний не лише як етнографічне джерело під час вивчення рідних мов, а й збагатити уявлення сучасної молоді про багатство рідної мови та історію свого народу. У працях Ф.І. Буслаєва та І.І. Срезневського з українознавства (етнології), етнопедagogіки, етнолінгвістики, культурології тощо є пропозиції й поради, які відповідають суті нових аспектів навчання рідної мови.

Для О. Потебні поняття «національність» визначається мовою, а етнічні традиції містяться «насамперед у мові». Цей термін лежить в основі поглядів лінгвіста на національність та етнічність і відображений у його різних працях. Дослідник розкрив генезис та етимологію поняття «національність» в освіті, його глибинні внутрішні аспекти та пов'язав його з мовою як найважливішим засобом «перетворення вихідного домового елемента думки». Національність – це те, що відрізняє один етнос від іншого, на думку О. Потебні, єдино вірна ознака відмінності між народами і єдина неодмінна умова існування народу – єдність мови (Орехова, 2021).

Напрямок наукових інтересів О. Потебні – детальне вивчення народної поезії та спроба зрозуміти природу зв'язку між мовою, мисленням і духовним розвитком народу – спочатку був близьким до кола лінгвістів і фольклористів Ф. Буслаєва, який, як і І. Срезневський, розвивав ідею порівняльно-історичного мовознавства на матеріалі слов'янських мов, стверджуючи, що неможливо зрозуміти сучасний стан мови без вивчення її історії та зіставлення з історією інших мов.

О. Потебня вважав фольклорну поетику вельми динамічним і рухливим явищем, незважаючи на стабільність її деталей і форм. Ця поетика піддається безперервній і суттєвій переробці, входячи в літературні твори різних епох. Дослідники почали перекладати «Одіссею» українською мовою. Однак завершити цю величезну роботу йому не вдалося. Однак те, що вдалося зробити вченому, вельми переконливо підтверджує його ідеї щодо широких можливостей розвитку та збагачення основ фольклору в літературі (10).

Виклад матеріалу. Фольклор як культурний ресурс займає важливе місце у формуванні культурної ідентичності народу. Поняття фольклору охоплює широкий спектр традиційних витворів народної творчості, таких як народні казки, пісні, легенди, обряди, приказки та ін. Він є виявом колективного духу та мудрості народу, що відображає його спосіб мислення, світогляд, цінності та традиції.

Значення фольклору в культурному контексті полягає у збереженні та передачі культурних цінностей, традицій та ідентичності. Він є невід'ємною частиною культурного капіталу суспільства, що сприяє збереженню історичного досвіду, формуванню національної свідомості та самосвідомості. Фольклор передається з покоління в покоління через усну та писемну традиції, а також шляхом ритуалів та обрядів, що забезпечує його живучість та актуальність у сучасному світі.

Роль фольклору у збереженні культурної спадщини та формуванні національної ідентичності неможливо переоцінити. Він відображає особливості менталітету та традицій певного народу, є джерелом національного гордоців, сприяє розкриттю унікальності культурної спадщини. Окрім того, фольклор забезпечує зв'язок між минулим, сучасним та майбутнім, створюючи невидимий міст між поколіннями та сприяючи формуванню єдності.

О. Семенов зазначає, що ознайомлення із цариною народних традицій, фольклорних жанрів, національною літературою в оновленій національній школі формує уявлення учнівської особистості про шлях духовно-культурного розвитку рідного народу, особливості його ментальності та самобутність української культури (Семенов, 2004: 28).

Фольклор – це невід'ємний складник національної культури, який у сконцентрованій формі подає одночасно народну філософію, етику й естетику, створюючи неповторний національний образ світу (Семенов, 2004: 30).

Фольклор на уроках української мови є не лише засобом передачі мовних знань, а й потужним інструментом для розвитку мовленнєвих навичок, культурологічного освітлення та формування національної свідомості. Для ефективного використання фольклору у навчанні мови важливо вивчити різноманітні підходи та методики, що сприяють його інтеграції у навчальний процес.

Перший підхід полягає у використанні фольклорних матеріалів для розширення словникового запасу та вивчення граматичних структур мови. На уроках можуть застосовуватися такі методи, як читання та аналіз текстів народних казок, пісень, прислів'їв та приказок для вивчення нових слів, виразів та граматичних конструкцій.

Другий підхід полягає у використанні фольклору як засобу розвитку мовленнєвих навичок та комунікативної компетенції. Це може включати проведення дискусій, рольових ігор або театралізованих постановок на основі народних оповідань або казок. Ці методи сприяють активній участі учнів у процесі навчання, розвивають їхні вміння висловлювати свої думки та ідеї українською мовою.

Третій підхід передбачає використання фольклору як засобу культурологічного освітлення та формування національної свідомості. Вивчення народних обрядів, традицій, обрядової пісні та інших аспектів фольклору допомагає учням краще зрозуміти історію, культуру та менталітет українського народу.

Ці підходи до використання фольклору на уроках української мови спрямовані на стимулювання інтересу до мови та культури, активізацію навчального процесу та розвиток комплексного сприйняття мови як частини національного культурного доробку.

В українській фольклористиці у 1980-х роках минулого століття термін одним із перших почав використовувати М. Драгоманов, але й дотепер він не знайшов загальноприйнятого визначення. Поряд із вищенаведеним терміном співіснують і такі: «народна словесність», «народна поетична творчість», «уснопоетична творчість» (Семенов, 2004: 31).

Основна функція фольклору – задоволення природного прагнення до самовираження та спілкування. Ключовою особливістю є усна форма, яка поширюється і передається між людьми через безпосереднє спілкування. Важливу роль відіграє також пам'ять, яка фіксує історії, тексти, форми та стереотипи.

Фольклор тісно пов'язаний із ритуалами та традиціями. До них належать весільні, похоронні та жнивні пісні.

Сучасність коригує ознаки фольклору, вносячи в нього зміни та доповнення. Цьому сприяють і засоби масової комунікації: газети, радіо, телебачення та Інтернет. Хоча сучасна фольклорна творчість часто відображає взаємозв'язки та взаємозалежності між окремими людьми та групами, традиційними та сучасними, необхідною умовою включення твору до фольклору є його існування за законами усної традиції (Семенов, 2004: 32).

Фольклор є цінним матеріалом для морального, інтелектуального та естетичного розвитку незалежних українських поколінь. Водночас доля фольклору в XXI ст. дедалі частіше фіксується як занепад «народної творчості» (В. Погребенник).

Із давніх-давен фольклорні твори були невіддільною частиною дитячого читання та мови, водночас збагачуючи дитячу літературу і будучи одним із матеріалів для залучення учнів середньої школи до витоків народної культури. Витоки українського фольклору як історичної основи мистецтва і культури сягають углиб віків, відображаючи вічні духовні цінності народу і зберігаючи найкращі риси його духовності.

Фольклор є ефективним засобом упродовження культурних аспектів у викладання української мови. Фольклор – це народна творчість, що відображає культурний дух певного народу, включає традиції, звичаї, вірування, пісні, казки, прислів'я та обряди.

Використання народних приказок та фольклору у навчанні української мови важливе тому, що:

1. Використання народних пісень, казок і прислів'їв допомагає учням познайомитися із засобами вираження мови та особливостями діалектів, що сприяє підвищенню їхньої мовної культури.

2. Аналіз текстових особливостей народних пісень, прислів'їв і приказок сприяє розвитку літературної компетенції учнів.

3. Вивчення фольклору сприяє розвитку національної самосвідомості та патріотизму учнів, оскільки фольклор є частиною національної спадщини.

4. Вивчення фольклору дає змогу учням краще зрозуміти історію, традиції та спосіб життя свого народу через призму мови та творчості.

5. Використання фольклорних текстів дає змогу взаємодіяти з іншими предметами, такими як історія, література, музика та історія мистецтв.

6. Самостійна творча робота учнів, пов'язана з аналізом, інтерпретацією або створенням фольклорних творів, сприяє розвитку їхніх творчих здібностей.

6. Використання різних методів, таких як рольові ігри, дискусії та створення колективних робіт, дає змогу учням активно долучитися до вивчення фольклору.

Загальна ідея полягає у тому, щоб фольклор став не просто предметом вивчення, а й інструментом для розкриття культурологічних аспектів українського національного досвіду, сприяючи розвитку різних аспектів особистості учнів.

Пізнання фольклору на уроках української мови – це інтелектуальний та емоційний процес, під час якого в п'ятикласників формується розуміння інформаційної основи тексту, розвивається вміння визначати його жанрові особливості, оцінювати текст, аргументуючи власну думку та використовувати здобуті знання у нових навчальних ситуаціях. *Тому вчителю необхідно ретельно продумати систему запитань і завдань, що сприяють активізації навчальної діяльності учнів, особливо тих, що «ведуть» дітей від інтуїтивного розуміння фольклорних творів до самостійного й усвідомленого відкриття їхніх духовних істин.*

Виховання естетичної та пізнавальної культури фольклору, формування потреби в систематичному спілкуванні з творами мистецтва – це забезпечення цілісного духовно-морального та інтелектуального розвитку учнів.

Вивчення фольклору в культурному контексті уроку української мови дає змогу вчителям-мовникам:

- творчо працювати та застосовувати широкий спектр різноманітних форматів, методів і нетрадиційних форм навчання залежно від змісту матеріалу та рівня знань і вмінь учнів;

- розвивати інтерактивну манеру мовлення;

- використовувати в класі твори мистецтва, які справляють сильний емоційний вплив на дітей;

- забезпечити реалізацію культурного змісту, як це передбачено в загальних Державних стандартах базової та повної загальної середньої освіти.

2. Методологія та методи. Проведення систематичного огляду літературних джерел щодо використання фольклору у навчанні мови дає змогу отримати уявлення про різноманітність підходів та методик, які використовуються у цій сфері.

Уроки української мови з використанням фольклорних матеріалів можуть бути різними, сприяючи більш глибокому та цікавому засвоєнню мови та культурних цінностей. А саме:

Використання фольклору дає змогу учням отримати більш глибоке розуміння культурних традицій, звичаїв та історії народу. Наприклад, урок може присвячуватися аналізу народних обрядів, обрядових пісень чи казок, що дає змогу учням краще осягнути та оцінити культурні особливості українського народу.

Використання фольклорних матеріалів може стимулювати творчий підхід до вивчення мови. Наприклад, учні можуть створювати власні історії на основі народних казок або виконувати рольові ігри, що сприяє розвитку мовленнєвих навичок та вміння працювати в команді.

Фольклорні тексти часто містять багато мовних варіантів та елементів, що дають змогу учням поглибити розуміння мовних структур. Наприклад, аналіз українських народних пісень може допомогти учням зрозуміти вживання різних граматичних форм та лексичних одиниць у контексті реальних комунікативних ситуацій.

Фольклор відомий своєю захоплюючістю та магічністю, тому його використання на уроках української мови може стимулювати інтерес та мотивацію учнів до вивчення мови. Наприклад, розповіді про вампірів або козацькі оповідання можуть бути цікавими матеріалами для вивчення лексики та граматики.

Отже, використання фольклору на уроках української мови не лише розширює культурний контекст, а й сприяє розвитку мовних навичок та збільшує мотивацію до вивчення мови.

Культурологічний аспект мови визначається взаємозв'язком між мовою та культурою, а також впливом культурних особливостей на формування мовної свідомості та мовної культури учнів. Фольклор як важливий складник культурного доробку народу має значний вплив на цей процес.

По-перше, фольклор відображає особливості менталітету та традицій народу через мовні засоби. Учні, вивчаючи народні пісні, казки чи приказки, не лише ознайомлюються з мовою, а й отримують можливість зануритися у світ української культури, розуміти її особливості та цінності.

По-друге, фольклор сприяє формуванню мовної свідомості, адже він є живим прикладом різноманітності мовних форм та виразних засобів. Учні, аналізуючи тексти фольклору, розуміють різноманіття мовленнєвих засобів, їх експресивність та відтінки значень, що сприяє розвитку мовної компетенції.

По-третє, фольклор впливає на формування мовної культури, оскільки він передає моральні та етичні цінності народу

через мову. Вивчення фольклору допомагає учням не лише в оволодінні мовою, а й у розумінні моральних норм, традицій та звичаїв, які вплетені у текстах народних витворів.

Таким чином, культурологічний аспект мови, зокрема через вивчення фольклору, має велике значення для учнів, оскільки він сприяє розумінню культурних особливостей, розвитку мовних навичок та формуванню мовної культури як невід'ємного складника культурного доробку нації.

У сучасній педагогіці існує безліч підходів та методик, які рекомендують використання фольклору для досягнення навчальних цілей на уроках української мови. Ось кілька найпоширеніших:

Інтерактивні методи навчання. Використання інтерактивних методів, таких як групова робота, дебати, проектна діяльність тощо, дає змогу залучити учнів до вивчення мови через фольклорні матеріали. Наприклад, учні можуть виконати спільний проект зі створення мультфільму чи радіопостанови на основі українських народних казок або пісень.

Інтердисциплінарний підхід. Інтеграція вивчення української мови з іншими предметами, такими як література, історія, мистецтво, дає змогу збагатити навчальний процес та зробити його більш цікавим для учнів. Наприклад, вивчення текстильного мистецтва в контексті української мови може включати аналіз вишиванок та розгляд народних мотивів у вивченні мови.

Інноваційні технології. Використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій, таких як комп'ютерні програми, відео- та аудіоматеріали, інтерактивні дошки тощо, дає змогу зробити навчання більш цікавим та доступним для учнів. Наприклад, використання відеороликів із народними обрядами чи піснями може стимулювати інтерес учнів до вивчення мови.

Метод проектів. Створення учнями власних проектів на основі фольклорних матеріалів сприяє розвитку творчих та дослідницьких навичок, а також активізує їхні самостійність та ініціативність у навчанні. Наприклад, проект може включати створення власних казок чи народних ігор, що спрямовані на вивчення певних лінгвістичних аспектів мови.

Ці підходи дають змогу не лише ефективно використовувати фольклор для вивчення української мови, а й зробити навчання більш цікавим та доступним для учнів, сприяючи їхньому розвитку та самореалізації.

3. Результати та дискусії. Отже, можна з точністю підтвердити значення фольклору

для культурної освіти. Фольклор важливий для передачі та збереження культурних цінностей, традицій та ідентичності українського народу. Фольклор допомагає учням краще зрозуміти своє коріння та культурну спадщину. Фольклор впливає на розвиток мовленнєвих навичок, розширення словникового запасу та вивчення мовних структур. Використання фольклору сприяє більш ефективному та цікавому навчанню української мови.

Ефективно використовувати фольклор на уроках української мови дають змогу різноманітні педагогічні підходи та методики. Це можуть бути інтерактивні вправи, театралізовані вистави, творчі проекти тощо.

Також в епоху розвитку інформаційних технологій можна використовувати сучасні інформаційно-комунікаційні технології для інтеграції фольклору в навчальний процес. Це можуть бути віртуальні екскурсії, веб-нари, інтерактивні вправи тощо.

Перспективою подальших досліджень у цій сфері є розвиток нових методик та педагогічних підходів, а також аналіз їх ефективності на практиці. Усі ці аспекти сприяють глибшому розумінню ролі фольклору у навчанні української мови та вказують на його важливість для формування культурно-мовної компетенції учнів.

Висновки. Результати дослідження підтвердили, що використання фольклору на уроках української мови є ефективним засобом для досягнення навчальних цілей та залучення учнів до навчального процесу. Використання фольклору сприяє розвитку мовленнєвих навичок, поглибленню розуміння мовних структур та збагаченню словникового запасу. Окрім того, воно сприяє формуванню культурної свідомості та поширенню знань про традиції та історію українського народу.

Дослідження підтвердило потребу в розробленні та впровадженні педагогічних підходів та методик, які базуються на використанні фольклору на уроках української мови. Ці підходи повинні бути націлені на стимулювання інтересу до навчання та поліпшення результативності учнів.

Дослідження відкриває широкі перспективи для подальших наукових розвідок у цьому напрямі. Зокрема, важливо досліджувати ефективність різних методик та педагогічних підходів, а також розробляти інноваційні технології для інтеграції фольклору в навчальний процес.

Отже, висновки дослідження підтверджують важливість та ефективність використання фольклору на уроках української мови, а також вказують на необхідність

подальшого розроблення та вдосконалення педагогічних підходів у цьому напрямі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Біда О.А., Гончарук В.А., Гончарук В.В. Роль українських народних традицій у формуванні культури сучасної людини. *Вісник Черкаського університету. Серія «Педагогічні науки»*. 2016. № 3. С. 145–148.

2. Біла О.М. Реалізація «рідномовних обов'язків» Івана Огієнка в позакласній роботі з учнями 5–7 класів : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02. Одеса, 2002. 253 с.

3. Гончарук В., Гармаш О., Карась А. Формування культурологічної компетентності майбутнього філолога: методичний аспект. *Збірник наукових праць. Психолого-педагогічні проблеми сучасної школи*. 2021. Вип. 1(5). С. 16–25.

4. Державний стандарт базової і повної середньої освіти : Постанова Кабінету Міністрів України від 23 листопада 2011 р. № 1392. URL: http://www.mon.gov.ua/images/files/loshkilnaserednya/serednya/derzhstandart/post_derzh_stan.dok (дата звернення: 25.02.2024).

5. Ковальчук Г.М. Етнокультурознавчий аспект викладання української мови та літератури: творчий проєкт. URL: <https://vseosvita.ua/library/embed/01004tbf-a07c.docx.html> (дата звернення: 25.02.2024).

6. Кучерук О.А. Система методів навчання української мови в основній школі: теорія і практика : монографія. Житомир : ЖДУ імені І. Франка, 2011. 420 с.

7. Методичні рекомендації щодо національно-патріотичного виховання у загальноосвітніх навчальних закладах. URL: http://svatove-school2.lg.sch.in.ua/nacionaljno-patriotichne_vihovannya/metodichni_rekomendacii_schodo_nacionaljno-patriotichnogo_vihovannya_u_zagaljnoosvitnih_navchalnih_zakladah/ (дата звернення: 25.02.2024).

8. Огієнко І. Рідна мова в українській школі. Київ : Вид-во Є. Черепівського, 1917. 32 с.

9. Огієнко І. Українська грамати́ка. Ч. 2: Основи українського правопису : підручник для 2-го і 3-го року навчання. Київ : Друкарня Є. Черепівського, 1918. 128 с.

10. Орехова Л.І. Функціональне призначення фольклору в лінгводидактичній спадщині українських педагогів на зламі століть. Розділ 2. Методика викладання мови і літератури. *Збірник наукових праць*. 2021. Вип. 9. С. 135–141.

11. Семенов О. Український фольклор : навчальний посібник. Глухів : РВВ ГДПУ, 2004. 254 с.

12. Тіменник З. Іван Огієнко (Митрополит Іларіон): 1882–1972: життєписнобібліографічний нарис. Львів : Наук. тов-во імені Т. Шевченка, 1997. 227 с.

13. Українська мова. Програма для 5–9-х класів ЗНЗ. URL: <https://osvita.ua/school/program/program-5-9/56134/> (дата звернення: 20.02.2024).

REFERENCES

1. Bida, O.A., Honcharuk, V.A., Honcharuk, V.V., (2016). Rol ukrainykykh narodnykh tradytsii u formuvanni kultury suchasnoi liudyny. [The role of Ukrainian folk traditions in shaping the culture of modern man]. *Visnyk Cherkaskoho universytetu. Seriya «Pedagogichni nauky»* [Herald of Cherkasy University.

Series «Pedagogical Sciences»], (3), 145–148. [in Ukrainian].

2. Bila, O.M. (2002). Realizatsiia «ridnomovnykh obov'iazkiv» Ivana Ohienka v pozaklasnii roboti z uchniamy 5–7 klasiv [Implementation of Ivan Ohienko's «native language duties» in extracurricular work with students of grades 5–7]. *Dys. kand. ped. nauk* [PhD thesis in pedagogy], 13.00.02. Odesa, 253 [in Ukrainian].

3. Honcharuk, V., Harmash, O., Karas, A. (2021) Formuvannia kul'turolohichnoi kompetentnosti maibutnoho filologa: metodychnyi aspekt [Formation of cultural competence of future philologist: methodological aspect]. *Zbirnyk naukovykh prats. Psykholoho-pedahohichni problemy suchasnoi shkoly* [Collection of scientific works. Psychological and pedagogical problems of the modern school], 1(5), 16–25. [in Ukrainian].

4. Derzhavnyi standart bazovoi i povnoi serednoi osvity [State standard of basic and full secondary education.]. [Elektronnyi resurs] / Zatverdzheno postanovoiu Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 23 listopada 2011 r. № 1392 [Approved by the Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated November 23, 2011 No. 1392] http://www.mon.gov.ua/images/files/loshkilnaserednya/serednya/derzhstandart/post_derzh_stan.dok [in Ukrainian].

5. Kovalchuk, H.M. (н.д.). Koval'chuk H.M. Etnokul'turoznachyuy aspekt vykladannya ukrayins'koyi movy ta literatury: tvorchyy proekt [Ethnocultural aspect of teaching Ukrainian language and literature: a creative project]. <https://vseosvita.ua/library/embed/01004tbf-a07c.docx.html> [in Ukrainian].

6. Kucheruk, O.A. (2011). Systema metodiv navchannia ukraïnskoi movy v osnovnii shkoli: teoriia i praktyka [System of teaching methods of Ukrainian language in primary school: theory and practice]. *Zhytomyr: Vyd-vo ZhDU imeni I. Franka* [Monograph. Zhytomyr: I. Franko State University]. 420. [in Ukrainian].

7. Metodychni rekomendatsiyi shchodo natsional'no-patriotychnoho vykhovannya u zahal'noosvitnikh navchal'nykh zakladakh [Methodical recommendations for national-patriotic education in general educational institutions] http://svatove-school2.lg.sch.in.ua/nacionaljno-patriotichne_vihovannya/metodichni_rekomendacii_schodo_nacionaljno-patriotichnogo_vihovannya_u_zagaljnoosvitnih_navchalnih_zakladah/ [in Ukrainian].

8. Ohienko, I. (1917). Ridna mova v ukrayins'kii shkoli [Native language in Ukrainian school], K.: vyd-vo Ye.Cherepivskoho, 32. [in Ukrainian].

9. Ohienko, I. (1918). Ukrayins'ka hramatyka. [Ukrainian grammar]. Ch. 2: Osnovy vkrayins'koho pravopysu: pidruchnyk dlya 2-ho i 3-ho roku navchannya. [Ukrainian grammar. Part 2: Fundamentals of Ukrainian spelling: textbook for 2nd and 3rd year of study]. Kyiv: drukarnya Ye.Cherepivskoho [K.: Ye.Cherepivskyi printing house], 128 [in Ukrainian].

10. Oryekhova, L.I. (2021). Funktsional'ne pryznachennya fol'kloru v lnhvodydaktychniy spadshchyni ukrayins'kykh pedahohiv na zlami stolit'. [The functional purpose of folklore in the linguistic and didactic heritage of Ukrainian teachers at the turn of the century]. Rozdil 2. Metodyka vykladannya movy i literatury. [Chapter 2. Methods of teaching language and literature]. *Zbirnyk naukovykh prats* [Collection of scientific works], 9, 135–141. [in Ukrainian].

11. Semenoh, O. (2004). *Ukrayinskyi folklor: navch. posib. [Ukrainian Folklore: Textbook]*. Glukhiv: RVV GDPV [Glukhiv: RVV GSPV], 254. [in Ukrainian].

12. Timennik, Z. (1997). *Ivan Ohiienko (Mytropolyt Ilarion): 1882 – 1972: zhyttiepysnobibliohrafichnyi narys. [Ivan Ohiienko (Metropolitan Ilarion): 1882 – 1972: biographical-bibliographical essay]*. Lviv: nauk. tov-vo imeni T.Shevchenka u Lvovi, 227. [in Ukrainian].

13. *Ukrainian Language*. (н.д.). *Programa dlia 5–9-kh klasiv ZNZ [Program for 5–9th grades of secondary schools]*. <https://osvita.ua/school/program/program-5-9/56134/> [in Ukrainian].

*Стаття надійшла до редакції 29.02.2024.
The article was received 29 February 2024.*